

DRUŽINA - TEMELJNA CELICA DRUŽBE

I. DRUŽINA - PRVA NARAVNA SKUPNOST

209. *Sveto pismo kar naprej poudarja pomen in središčno vlogo družine za osebo in družbo: »Ni dobro za človeka, da je sam« (1 Mz 2,18). Vse od besedil, ki pripovedujejo o stvarjenju človeka (prim. 1 Mz 1,26–28; 2,7–24), je očitno, da – v božjem načrtu – par »sestavlja prvo obliko občestva oseb«.¹ Eva je po stvarjenju podobna Adamu kot tista, ki ga po svoji drugačnosti dopolnjuje (prim. 1 Mz 2,18), da bi z njim oblikovala »eno telo« (1 Mz 2,24; prim. Mt 19,5–6).² Hkrati imata oba nalogo rojevanja, ki ju naredi za Stvarnikova sodelavca: »Bodita rodovitna in množita se, napolnita zemljo« (1 Mz 1,28). Družina se v Stvarnikovem načrtu kaže kot »prvi prostor 'humanizacije'« osebe in družbe in »zibelka življenja in ljubezni«.³*

b) Pomen družine za družbo

213. *Družba po meri družine je najboljši porok zoper sleherno obliko individualističnega ali kolektivističnega obnašanja, ker je oseba v njej vedno v središču pozornosti kot cilj, nikoli kot sredstvo. Povsem očitno je, da sta dobro osebe in dobro delovanje družbe tesno - povezana »z uspevanjem sreče v zakonski in družinski skupnosti«.⁴ Narodi brez družin, trdnih v skupnosti in vztrajnih v prizadevanju, slabijo. Družine od prvih let življenja navajajo k moralnim vrednotam, posredujejo duhovno dediščino verske skupnosti in narodovo kulturno dediščino. V njih teče pouk o družbeni odgovornosti in solidarnosti.⁵*

214. *Utrditi je treba prvenstvo družine glede na družbo in državo. Družina je namreč vsaj s svojo nalogo rojevanja sama pogoj njenega obstoja. Z drugimi svojimi nalogami v korist vsakemu izmed svojih članov je po pomenu in vrednosti pred nalogami, ki jih morata opravljati družba in država.⁶ Družina, nosilni subjekt nedotakljivih pravic, črpa svojo legitimacijo iz človeške narave, ne iz priznanja države.*

¹ Pastoralna konstitucija *Cerkev v sedanjem svetu*, čl. 12 (izv. *Gaudium et spes*, v: AAS 58 /1966/ 1034).

² Prim. *KKC*, 1605.

³ Janez Pavel II., Prosinodalna apostolska spodbuda *O krščanskih laikih*, št. 15 (izv. *Christifideles laici*, v: AAS 81 /1989/ 469).

⁴ Pastoralna konstitucija *Cerkev v sedanjem svetu*, čl. 47 (izv. *Gaudium et spes*, v: AAS 58 /1966/ 1067); prim. *KKC*, 2210.

⁵ Prim. *KKC*, 2224.

⁶ Prim. Sveti sedež, *Listina pravic družine*, v: *Navodilo o daru življenja*, CD 36, Družina, Ljubljana 1987, 47–60, *Pristop E–D* (izv. *Carta dei diritti della famiglia* /22. oktobra 1983/, v: Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano 1983, str. 6).

Torej ne obstaja zaradi družbe in zaradi države, marveč sta družba in država zaradi družine.

Noben družbeni vzorec, ki namerava služiti človekovemu dobremu, ne more pustiti ob strani središčnosti in družbene odgovornosti družine. Družba in država se morata v svojem razmerju do družin ravnati po načelu subsidiarnosti. Zaradi moči tega načela javna oblast ne sme družini jemati tiste naloge, ki jo ta lahko dobro opravlja sama ali v svobodni povezanosti z drugimi družinami; po drugi strani pa imajo oblasti dolžnost družino podpirati in ji zagotavljati vso pomoč, ki jo potrebuje, da bi na primeren način sprejela vse vrste svoje odgovornosti.⁷

II. ZAKONSKA ZVEZA - TEMELJ DRUŽINE

a) Vrednost zakonske zveze

216. *Nobena oblast ne more odpraviti naravne pravice do zakonske zveze niti spremeniti njenega značaja ali namena. Zakonska zveza je namreč obdarjena z lastnimi, izvornimi in trajnimi značilnostmi. Kljub številnim spremembam, do katerih je prišlo v teku stoletij v različnih kulturah, družbenih strukturah in duhovnih nagnjenjih, imajo vse kulture določen občutek za dostojanstvo zakonske zveze, čeprav ni povsod enako jasen.⁸ To dostojanstvo je treba spoštovati v vseh njegovih posebnih značilnostih, ki terjajo, da jih je treba obvarovati pred vsakim poskusom sprevračanja. Družba ne more odločati o zakonski zvezi, s katero si zakonca obljubita zvestobo, pomoč in sprejemanje otrok, temveč je usposobljena za urejanje njenih družbenih učinkov.*

a) Ljubezen in vzgoja človeške skupnosti

224. *Ob teorijah, ki o spolni istovetnosti razmišljajo le kot o kulturnem in družbenem proizvodu, izhajajočem iz medsebojnega vplivanja med družbo in posameznikom, zanemarjajo pa osebno spolno istovetnost in sploh ne omenjajo resničnega pomena spolnosti, se Cerkev ne bo trudila poudarjati lastnega učenja: »Stvar vsakega moškega in ženske je, da spozna in sprejme svojo spolno identiteto. Fizična, moralna in duhovna različnost in komplementarnost (dopolnilnost) sta naravnani k dobrinam zakona in k razcvetu družinskega življenja. Harmonija zakonske dvojice in družbe je delno odvisna od načina, kako se v življenju uresničuje med spoloma medsebojna dopolnilnost, potreba in opora.«⁹ V tej perspektivi smo dolžni premisliti, kako prilagoditi pozitivno pravo naravnemu zakonu,*

⁷ Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O družini*, CD 16, Družina, Ljubljana 1982, št. 45 (izv. *Familiaris consortio*, v: AAS 74 /1982/ 136–137); KKC, 2209.

⁸ Prim. KKC, 1603.

⁹ KKC, 2333.

po katerem *spolna istovetnost ni stvar proste izbire*, saj je objektivna danost za oblikovanje zakonskega para.

228. Poseben problem v zvezi z zunajzakonskimi skupnostmi je zahteva po zakonskem priznanju istospolnih zvez, ki so vedno pogosteje predmet javne razprave. Samo antropologija, ki je v skladu s popolno resnico o človeku, lahko primerno odgovori na to težko vprašanje, saj razkriva različne vidike tako na družbenem kakor tudi cerkvenem področju.¹⁰ V luči takšnega nauka o človeku se razodeva, »kako ni na mestu zahteva, da bi 'zakonski' status pripisali zvezi dveh oseb istega spola. Temu nasprotuje predvsem dejanska nemožnost, da bi ta zveza lahko prispevala k posredovanju življenja po zamisli, ki jo je Bog zapisal v samo strukturo človeškega bitja. Poleg tega je ovira za to izostanek medsebojne komplementarnosti, ki jo je Stvarnik določil med moškim in žensko tako na telesno-biološki kakor tudi na pretežno duševni ravni. Samo v združitvi dveh po spolu različnih oseb se lahko uresničuje posameznikovo dopolnjevanje, ki je sinteza enotnosti in vzajemnosti psihofizične izpolnitve.«¹¹

V celoti je treba spoštovani dostojanstvo¹² istospolno usmerjenih oseb in jih spodbujati, naj sledijo božjemu načrtu ter si še posebej prizadevajo za čisto življenje.¹³ Dolžno spoštovanje ne pomeni priznavanja pravic do zakona med osebami istega spola in posledično istovetenja njihove zveze z družino:¹⁴ »Če bi bila s pravnega vidika zakonska zveza med dvema osebama različnega spola zgolj ena izmed možnih oblik zakonske zveze, bi bil pojem zakonske zveze deležen radikalne spremembe, ki bi hudo škodila skupnemu blagru. Če država postavi homoseksualne zveze na enako (analogno) pravno raven z zakonsko zvezo ali družino, ravna samovoljno in prihaja v nasprotje s svojimi nalogami.«¹⁵

¹⁰ Prim. Kongregacija za nauk vere, *Pastoralna skrb za istospolno usmerjene osebe* (1. oktobra 1986), št. 1–2 (izv. *La cura pastorale delle persone omosessuali*, v: AAS 79 /1987/ 543–544).

¹¹ Janez Pavel II., *Nagovor sodnikom rimske rote* (21. januarja 1999), št. 5 (izv. *Discorso al Tribunale della Rota Romana*, v: AAS 91 /1999/ 625).

¹² Prim. Kongregacija za nauk vere, *Nekaj premislekov o predlogih zakona o nediskriminaciji istospolno usmerjenih oseb* (izv. *Alcune considerazioni concernenti la risposta alle proposte di legge sulla non discriminazione delle persone omosessuali*, v: *L'Osservatore Romano*, 24. julija 1992, str. 4); Izjava *Človeška oseba*, št. 8 (izv. *Persona humana* /29. decembra 1975/, v: AAS 68 /1976/ 84–85).

¹³ Prim. *KKC*, 2357–2359.

¹⁴ Prim. Janez Pavel II., *Nagovor španskim škofom ob obisku ad limina*, št. 4 (izv. *Discorso ai Vescovi spagnoli in visita ad limina* /19. februarja 1998/, v: AAS 90 /1998/ 809–810); Papeški svet za družino, *Zakon, družina in zunajzakonske skupnosti*, CD 93, Družina, Ljubljana 2001, št. 23 (izv. *Famiglia, matrimonio e 'unioni di fatto'* /26. julija 2000/, v: Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2000, str. 42–44; Kongregacija za verski nauk, *Premislek o predlogih za pravno priznanje zvez med istospolnimi osebami*, CD – NS 2, Družina, Ljubljana 2003 (izv. *Considerazioni circa i progetti di riconoscimento legale delle unioni tra persone omosessuali* /3. junija 2003/, v: Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2003).

¹⁵ Kongregacija za nauk vere, *Premislek o predlogih za pravno priznanje zvez med istospolnimi osebami*, št. 8 (izv. *Considerazioni circa i progetti di riconoscimento legale delle unioni tra persone omosessuali* /3. junija 2003/, v: Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2003, str. 9).

229. Trdnost družinskega jedra odločilno prispeva h kakovosti družbenega sožitja. Zato civilna skupnost ne more ostati ravnodušna ob težnjah, ki grozijo njenim temeljem in nosilnim stebrom z razkrojem. Če zakonodaja lahko kdaj dopušča nravno nesprejemljivo vedenje,¹⁶ pa ne sme oslabiti priznavanja nerazvezljivosti monogamnega zakona kot edine pristne oblike družine. Zato je nujno, da se javne oblasti »odločno upirajo takim težnjam, ki imajo uničujoče posledice za družbo in škodujejo dostojanstvu, varnosti in blagru državljanov; trudijo naj se, da javno mnenje ne bo zapeljano k podcenjevanju pomembnosti ustanove zakona in družine«. ¹⁷

Naloga krščanske skupnosti in vseh tistih, ki nosijo v srcu dobro skupnosti, je, da upoštevajo, »da družina ni le navadna pravna, sociološka ali ekonomska enota, temveč skupnost ljubezni in vzajemnosti, edinstveno usposobljena, da uči in posreduje kulturne, npravne, družbene, duhovne in verske vrednote, ki so bistvene za razvoj in blagor lastnih članov in družbe«. ¹⁸

b) Družina je svetišče življenja

235. Želja po materinstvu in očetovstvu ne upravičuje nobene »pravice do otroka«, pač pa so očitne pravice tistega, ki prihaja na svet. Temu je treba zagotoviti najustreznejše bivoanjske razmere s trdno – na zakonu in komplementarnosti dveh podob, očetovske in materinske – utemeljeno družino. ¹⁹

c) Vzgojna naloga

Starši imajo pravico izbirati vzgojne pripomočke po svojem prepričanju in iskati sredstva, ki bi jih lahko podpirala pri njihovi vzgojni nalogi, tudi na duhovnem in verskem področju. Javne oblasti so dolžne te pravice zagotavljati in jim omogočati dejanske razmere, v katerih jih bodo uveljavljali. ²⁰ V to obnebe se umešča zlasti razprava o sodelovanju med družino in šolo.

241. ... Krivično je odtegotvanje javne ekonomske pomoči nedržavnim (privatnim) šolam, ki jo nujno potrebujejo, delajo pa uslugo civilni družbi: »Kadar si država lasti šolski monopol, prekorači svoje pravice in se pregreši zoper pravičnost. (...) Če naj ne bo krivična, se država ne more zadovoljiti s tem, da le tolerira tako imenovane zasebne

¹⁶ Prim. Janez Pavel II., Okrožnica *Evangelij življenja*, št. 71 (izv. *Evangelium vitae*, v: AAS 87 /1995/ 483); Sv. Tomaž Akvinski, *Summa theologiae*, I–II, q. 96, a. 2: »Utrum ad legem humanam pertineat omnia vita cohibere«: Ed. Leon. 7,181.

¹⁷ Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O družini*, št. 81 (izv. *Familiaris consortio*, v: AAS 74 /1982/ 183).

¹⁸ Sveti sedež, *Listina pravic družine*, v: *Navodilo o daru življenja* (strani 47–60), *Pristop E* (izv. *Carta dei diritti della famiglia* /22. oktobra 1983/, v: Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano 1983, str. 6).

¹⁹ Prim. *KKC*, 2378.

²⁰ Prim. Izjava *O krščanski vzgoji*, čl. 6 (izv. *Gravissimum educationis* /28. oktobra 1985/, v: AAS 58 /1966/ 733–734); *KKC*, 2229.

(privatne) šole. Te opravljajo javno službo in imajo v skladu s tem pravico do ekonomske podpore.«²¹

243. *Starši so poleg tega še posebej odgovorni za vzgojo na spolnem področju. Za uravnoteženo rast je temeljnega pomena, da se otroci urejeno in postopoma seznanijo s pomenom spolnosti in naučijo ceniti človeške in npravne vrednote, ki so z njo povezane: »Zaradi tesne povezanosti med spolno razsežnostjo človeške osebe in njenimi etičnimi vrednotami mora vzgoja otroke voditi k temu, da spoznajo in cenijo npravna vodila kot nujno in dragoceno jamstvo za odgovorno osebnostno rast v človeški spolnosti.«²² Staršem je zaupana naloga preverjanja načinov spolne vzgoje v vzgojnih ustanovah, da bo tako pomemben in kočljiv predmet predstavljen na primeren način.*

č) Dostojanstvo in pravice otrok

244. *Družbeni nauk Cerkve vztrajno opozarja, da je treba spoštovati dostojanstvo otrok: »V družini kot občestvu oseb moramo prav posebno pozornost posvetiti otroku s tem, da razvijamo globok čut za njegovo osebnostno dostojanstvo in veliko spoštovanje do njegovih pravic ter nesebično službo tem pravicam. To velja glede otroka: a prav posebno je to potrebno, če je otrok še majhen, bolan, če trpi ali je prizadet.«²³*

Otrokove pravice morajo biti zavarovane s pravnim redom... Prva otrokova pravica pa je, »da se rodi v pravi družini«,²⁴ pravica, katere spoštovanje je bilo vedno težavno in ki pozna danes zaradi razvoja genetske tehnologije nove oblike kršitev.

IV. DRUŽINA - PROTAGONISTKA DRUŽBENEGA ŽIVLJENJA

a) Družinska solidarnost

247. *Družine ne smejo biti zgolj predmet politične akcije, lahko pa so in celo morajo postati nosilke takšne dejavnosti, ko si prizadevajo, »da zakoni in državne ustanove ne bodo kršili pravic in dolžnosti družin, temveč jih bodo podpirali in varovali. Družine se morajo vedno bolj živo zavedati, da so 'protagonistke' tako imenovane 'družinske*

²¹ Kongregacija za nauk vere, Navodilo *O krščanski svobodi in osvoboditvi*, št. 94 (izv. *Libertatis conscientia*, v: AAS 79 /1987/ 595–596).

²² Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O družini*, št. 37 (izv. *Familiaris consortio*, v: AAS 74 /1982/ 128); prim. Papeški svet za družino, *Človeška spolnost: resnica in pomen. Vzgojne smernice za družino*, CD 66, Ljubljana 1996 (izv. *Sessualità umana : verità e significato. Orientamenti educativi in famiglia* /18. decembra 1995/, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1995).

²³ Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O družini*, CD 16, št. 26 (izv. *Familiaris consortio*, v: AAS 74 /1982/ 111–112).

²⁴ Janez Pavel II., *Govor na Odboru evropskih časnikarjev za pravice otrok* (izv. *Discorso al Comitato dei Giornalisti europei per i diritti del fanciullo* /13. januarja 1979/, v: AAS 71 /1979/ 358–360).

politike' in da morajo prevzeti odgovornost za preobrazbo družbe.«²⁵ Zato je treba okrepiti družinska združenja: »Družine imajo pravico ustanavljati skupaj z drugimi družinami in ustanovami združenja, da bi svojsko vlogo družine ustrezno in uspešno opravljale ter da bi ščitile pravice, pospeševale blaginjo in zastopale koristi družine. Na gospodarskem, družbenem, pravnem in kulturnem področju je treba družinam in družinskim združenjem priznati zakonito vlogo pri izdelovanju in razvoju programov, ki so pomembni za družinsko življenje.«²⁶

V. DRUŽBA V SLUŽBI DRUŽINE

252. *Izhodišče za pravilno in ustoarjalno razmerje med družino in družbo je priznanje, da je družina družbeni subjekt in družbena prioriteta. Njuna pristna povezava veleva družbi, naj se nikoli ne izneveri svoji temeljni nalogi, da družino spoštuje in podpira.²⁷ Družba in še posebej državne ustanove so poklicane, da – ob spoštovanju družinine prednosti in »predhodnosti« – zagotavljajo in pospešujejo izvirno istovetnost družinskega življenja ter se izogibajo vsemu, kar jo spreminja ali ji povzroča rane. To terja, da politična in zakonodajna dejavnost zavaruje vrednote družine od spodbujanja intimnosti in družinskega sožitja do spoštovanja še ne rojenega življenja in učinkovite svobode pri izbiri vzgoje za otroke. Družba in država zato ne moreta ne vsrkati ne nadomestiti ne zožiti njene družbene razsežnosti; prej jo morata v skladu z načelom *solidarnosti* ceniti, priznavati, spoštovati in pospeševati.²⁸*

253. *Država služi družini s priznavanjem, spoštovanjem in pospeševanjem družinskih pravic.²⁹ Vse to pa terja vodenje resnične in učinkovite politike, ki z natančnimi posegi odgovarja na potrebe, ki izhajajo iz pravic same družine. Za to pa je potreben bistven in nujen pogoj: priznanje družinske istovetnosti, ki terja zaščito, vrednotenje in pospeševanje na zakonu utemeljene naravne družbe. To priznavanje jasno vleče razmejitveno črto med družino v pravem pomenu besede in drugimi oblikami skupnega življenja ljudi, ki si – po svoji naravi – ne morejo zaslužiti ne imena ne statusa družine.*

254. *Priznavanje civilnih ustanov in države, da ima družina prednost pred vsako drugo skupnostjo, tudi pred državno stoarnostjo, zahteva preseganje navadno individualističnih pojmovanj in sprejemanje družinske razsežnosti kot kulturne in politične perspektive, ki je za spoštovanje oseb nujna. Tu ni alternative, marveč gre za podporo in zaščito istih pravic,*

²⁵ Prim. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O družini*, št. 44 (izv. *Familiaris consortio*, v: AAS 74 /1982/ 136); prim. Sveti sedež, *Listina pravic družine*, v: *Navodilo o daru življenja*, (strani 47–60), čl. 9 (izv. *Carta dei diritti della famiglia* /22. oktobra 1983/, Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano 1983, str. 13).

²⁶ Sveti sedež, *Listina pravic družine*, v: *Navodilo o daru življenja* (strani 47–60), čl. 8 a–b (izv. *Carta dei diritti della famiglia* /22. oktobra 1983/, Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano 1983, str. 12).

²⁷ Prim. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O družini*, št. 45 (izv. *Familiaris consortio*, v: AAS 74 /1982/ 136).

²⁸ Prim. *KKC*, 2211.

²⁹ Prim. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O družini*, št. 46 (izv. *Familiaris consortio*, v: AAS 74 /1982/ 137–138).

ki jih imajo ljudje kot posamezniki. To gledanje omogoča izdelavo zakonskih meril za pošteno reševanje različnih družbenih vprašanj, kajti na osebe ne smemo gledati le kot na posameznike, pač pa tudi v razmerju do družinskih jeder, s katerimi so povezane; te posebne vrednote in zahteve pa je nujno upoštevati.